

Felemelt fejjel

1936. Ceaușescu elvtársat, a KISZ Prahova megyei titkárát Ulmi községben tartóztatják le Gheorghe Dumitrachénak, a szervezet egyik tagjának a lakásán, ahol illegális gyűlésen vett részt. Brassóban állítják bíróság elé elvtársaival együtt. A vád: aktív tagja a KISZ-nek, kommunista agitátor, antifasiszta, a sziguranca és az igazságszolgáltatás szervei által nyilvántartott személy.

A tárgyaláson méltóságteljesen viselkedik, példaadóan szolidáris elvtársai iránt. Amikor a bíróság úgy dönt, hogy az vádlottnak el kell hagynia a termet, mert tiltakozni mert a sértő kifejezések, megalázó bánásmód ellen, Nicolae Ceaușescu erőlyesen visszautasítja ezt az eljárást. Az eredmény? Szigorú ítélet!

Eugen Jebeleanu, az akkor már ismert költő alábbi riportja, amely a tárgyalás idején a Cuvintul Liber hasábjain jelent meg, a fiatal forradalmár kitűnő portréja.

K. M.

Vasárnap Brassóban

Reggel, fél hétkor ragyogó nyár eleji nap nevet a Cenk fái között s a még néptelen utcákon.

Negyedik napja tart a huszonöt dimbovitai és prahovai antifasiszta ellen indított per.

A természet zöld kosaraival, fénynyalábjaival nagylelkűen elárasztotta a várost.

Lehet, hogy a brassói központi fegyház éppen ezért húzódik még összebb magas falai közé, és ezért látszik még ridegebbnek, még szürkébbnek. Ott fenn, a rácsok mögött a letartóztatottak — gondoljuk — alusznak még.

Beléptünk a börtön udvarára.

Csalódtunk.

Még nem is pirkadt, de az álom, megkínzott madár, elrepült.

Íme, fejek jelennek meg a négyszögekre osztott ablakokban.

Az ügyvéd, aki elkísért, megkéri a börtön igazgatóját, engedélyezze, hogy elbeszélgessünk az antifasiszta foglyok közül kettővel: Ceaușescuval és társával. Őket kettőjüket már egy hónappal korábban elítélték, ott helyben, mivel a tárgyalóteremben megsértették a bíróságot.

Az egyiket tizenöt napi börtönre ítélték, Ceaușescut (mert szolidaritást vállalt társával) hat hónapra.

Egy börtönőr elénk vezet mind a kettőt.

Jönnek felénk, mosolyogva. Derült arcok.

Még gyermekek.

Ceaușescu tizenkilenc éves, és csizmadia. Megmagyarázza, hogy miért ítélték el őket [...], és hogy miben áll „a hatóság megsértése”. [...]

Ceaușescu gyermek. De meglepően értelmes és érett gyermek. Alacsony, sovány, szeme kicsi és élénk, két borsszem. Világosan beszél, egy kicsit túl gyorsan, mintha egyszerre akarná elmondani mindazt, amit tud. Tizenkilenc éves, de kilencven évre valót látott és szenvedett.

Verés? Ho-hó, de még mennyi!

A csendőrök nem tréfálnak.

Ó, mondja, egyszerű ez, mint a természetessé vált dolgok, felemeli olykor a kezét, három összeszorított ujjával köröket ír le, mintha mondatait akarná még kerékbe tenni.

Nem töltötte be a huszadik életévét, és őt is elítélték, ugyanazon a szombati tárgyaláson, hathónapi fogházra (hat hónap, amelyet még növelni fognak a tárgyalás végén, hogy a büntetés minél szigorúbb, minél drasztikusabb legyen). Ugyancsak a hatóság megsértése miatt.

De még inkább azért, mert — amikor hallotta az egyik társára kiszabott büntetést — a bíróság felé fordult, és azt mondta, hogy közösséget vállal bajtársával. Fiatal és nagylelkű szív, csodálkozunk, hogy... csak hat hónapot kapott?

Elmúlik a nyár, eljön majd az ősz, és a hózáporok ideje is bent fogja találni. Ceaușescu, a maga tizenkilenc esztendejével nem fogja érezni, nem fogja látni, mint máskor, otthon a faluban.

Aztán a beszélgetés befejeződött, a két elítéltet visszavezették a cellába, éppen amikor a többi vádlottat szuronyok között kivezették a börtön kapuján, hogy bíróság elé állítsák őket.

Vasárnap — és az ítékezés napja...

Eugen Jebeleanu

A pártatlanság maszkja

A brassói katonai törvényszék előtt — 1930. május 30-án — tanúsított nemes, elvtársias, a közös sorsot vállaló magatartás szinte természetes, ha figyelembe vesszük, hogy a kommunista Nicolae Ceaușescu nemcsak a perbe fogott harcos, forradalmár csoport vezetője volt, de mint a Kommunista Ifjúsági Szövetség Prahova megyei titkára jelentős politikai és pártfunkciókat töltött be. Az ún. „gyalázási“ per egész folyamán határozottan visszautasította a botozó csendőr őrmesterek szemén szedett rágalmait, és tiltakozott a katonai törvényszék ama önkényes eljárása ellen (újítás volt ez is), hogy a vádlottak csak a királyi ügyészen keresztül tehettek fel kérdéseket a vád tanúinak. „Ceaușescu vádlott kijelenti — olvashatjuk az *Universul* című lapban, amely csak nagyon sommásan tudósít a vádlott nyilatkozatáról —, hogy magatartásának oka: elégedetlen azzal, ahogyan a vád tanúi feleltek, és arra szeretné rábírni a bíróságot, hogy ő is minél több kérdést tehessen fel a vád tanúinak.”

Az erkölcsi nyomás jegyében kibontakozó tárgyalás ideje alatt a brassói törvényszék címére táviratok tömege érkezik, amelyekben egyszerű emberek és ismert személyiségek tiltakoztak a vádlottak zaklatása, üldözése, az önkényes eljárások, a terror ellen. Kommunista munkások, szocialisták, szociáldemokraták, demokratikus értelmű értelmiségiek hallatták hangjukat, s csatlakoztak a Román Kommunista Párt vezetete antifasiszta, hazafias mozgalom eszméihez. *Le a burzsoá megtorló igazságszolgáltatással! Le a pártatlanság maszkjával!* címmel a Román Kommunista Párt Központi Bizottsága 1936 júliusában kiáltványt bocsátott ki, amelyben nagyra értékelte a reakciós törvényszék elé állított kommunisták, antifasiszták bátor és hajthatatlan magatartását. A brassói perre vonatkozóan ezt olvashatjuk: „A Prahova völgyi és Dimbovitai megyei olajipari munkásokat azért ítélték el Brassóban, mert a kenyérért és szabadságért harcoltak.”

A munkásüldöző és antidemokratikus politikai perek meggyőzően bizonyítják az uralkodó osztályok s az azt kiszolgáló rendszer népellenes, reakciós magatartását, ellentétben a román nép határozott és egységes antifasiszta kiállásával. Az *Arena* című demokratikus újság a következőket írta 1936. május 31-én: „A prahovai, dimbovitai olajipari munkások sem üldözöttek, elnyomottabbak, mint a többiek. Harcuk egy darab jobb kenyérért, amelyet kevesebb könny és vér áztatott, az állampolgári jogaikért, azért, hogy megszabaduljanak a szűkségállapottól [...] a kormány dühét váltotta ki. Ezek a munkások nem maradtak távol a Tătăráscu-kormány elleni harctól, biztosították a népfront győzelmét a ploiești-i községi választásokon, és mindezért nem késett a fizetség. Tizenkilenc olajipari munkás, élükön Nicolae Ceaușescuval, áll a brassói katonai törvényszék előtt. Az antifasiszta perek száma, méretei, gyakorisága az ország minden szögletében bebizonyította, hogy mennyire népszerűtlen a fasiszma a román nép rétegeiben, és mennyire élő s félelmet nem ismerő a hitlerista, fasiszta irányzatok elleni harc. A néptömegek akarátát fejezzük ki, amikor kérjük az antifasiszta perek megszüntetését, az antifasiszták szabadon bocsátását.”

Hasonló értelemben állítja párhuzamba az illegális *Scinteia* is 1936 májusában a liberális kormány toleranciáját a fasiszta csoportok iránt és az antifasiszta forradalmi munkásmozgalom kegyetlen elnyomását. És ezt az elítélendő magatartást rejtették az ún. „pártatlan igazságszolgáltatás“ maszkja mögé. „Amikor mi azt mondjuk, hogy az igazságszolgáltatás csak osztályjellegű lehet — írja a *Scinteia* —, a burzsoázia így felel: az igazságszolgáltatás nem ismer osztályokat, és a mi megállapításunkat az igazságszolgáltatás rágalmazásának bélyegzi. Az, ami néhány hét alatt végbement Romániában a törvényszékek »pártatlansága« vonatkozásában, minden becsületes embert meggyőzhet afelől, hogy az igazság a mi oldalunkon van. Marosvásárhelyen megtartották a Vaszgárda kongresszusát. Ott határozták el jó néhány polgári, köztük liberális politikus meggyilkolását is. A sziguranca, a polgári és katonai ügyészségek, amelyek nagyon tevékenyek, a forradalmi és anti-

fasiszta munkásságról és parasztságról van szó, még máig sem tudták kideríteni, hogy kik voltak ennek a gyilkosságokat szervező kongresszusnak az irányítói, kezdeményezői, holott név szerint említi őket a jobboldali sajtó egy része is. A »pártatlan« bíróság felmentette Duca gyilkosait, a zavargások szerzőit, Zelea Codreanut, miközben Brassóban egy olyan tárgyalás folyik, amely a dolgozó nép pártatlan kigúnyolását jelenti. Mindezzel egy időben Craiován, Iași-ban, Bukarestben munkásokat és munkásnőket ítélnek el csak azért, mert harcoltak a gyártulajdonosok túlkapásai ellen, az emberibb életért, a fasizmus és a háború ellen.

De nemcsak a *Scinteia* leplezte le azt a megkülönböztető magatartást, amelyvel az állam egyrészt a jobboldali fasiszta szervezetekhez, másrészt a kommunista párt szervezte és vezette forradalmi és antifasiszta mozgalomhoz viszonyult. A nagy példányszámban megjelenő fővárosi és vidéki polgári demokratikus beállítottságú lapok elítélték a kormány engedékenységét a teret hódító fasizmus iránt, szót emeltek a romániai munkás- és antifasiszta mozgalom forradalmár vezetőinek üldözése ellen, nem feledkezve meg a brassói törvényszék jogászainak diszkrimináló magatartásáról sem. Hogyan alkalmazták a törvényeket azokkal a fasiszta huligánokkal szemben, akik — miközben a marosvásárhelyi kongresszusra mentek — meggyalázták I. G. Duca sinaiai emléktábláját, és ugyanakkor zajos szimpátiatüntetést rendeztek a volt miniszterelnök gyilkosai mellett, a Vaszárda vezetői előtt? Az 5. katonai hadtest jogászai csupán jelképes ítéletet hoztak: a tetteseket egyhónapi börtönre ítélték. És mindezt akkor, amikor az ország szinte minden városában naponta ítélték el olyanokat, akik egy jobb életért, demokratikus szabadságjogokért küzdöttek, hiszen a fasizmus veszélye már rávetette árnyékát az országra —, de azzal vádolták őket, hogy „büntettet követtek el az állam biztonsága ellen”, amiért sokévi nehéz börtön várt rájuk.

Egyhavi börtönbüntetés a volt liberális miniszterelnök emlékének meggyalázásáért (miután ők gyilkolták meg) azoknak, akik Marosvásárhelyen Hitler Adolf személyes megbízottja jelenlétében a halál, a politikai gyilkosságok kultuszára esküdtek fel, és hathónapi börtön, amiért a kommunista Nicolae Ceaușescu két héttel később „megsértette” ugyanazokat a brassói „pártatlan” katonai ítélethezokat azzal, hogy szolidaritást vállalt elvtársaival; nem beszélve arról, a nehéz börtönöveket jelentő ítéletről, amellyel később sújtották a kommunista Nicolae Ceaușescut és elvtársait. Ime az igazságszolgáltatás „pártatlansága”, ahogyan azt az „igazságos” és „pártatlan” polgári rendszer értelmezte és gyakorolta.

Ceaușescu — mindig az elsők között

A romániai kommunisták és antifasiszták üldözése, a politikai rendszer terrora, a brassói per, ahol a harcos kommunista Nicolae Ceaușescut is elítélték, nemcsak az antifasiszta munkásmozgalommal való szolidaritás hazai erősödését váltotta ki, de cselekvésre készítette a nemzetközi szolidaritási mozgalmat is. Megjegyzendő például Romain Rolland, a nagy francia író tiltakozó állásfoglalása az önkényes eljárások ellen. „A román nép legigazibb európai barátainak szellemében állhatatosan kérjük Önt, hogy vessenek véget azoknak a botrányos önkényeskedéseknek, amelyek kiszámíthatatlan károkat okoznak Romániának” — írta Gheorghe Tătăreșcunak, a minisztertanács elnökének egy héttel a brassói ítélethezatal után.

Romain Rolland közbelépése csupán része annak, a romániai antifasisztákkal szolidaritást vállaló mozgalomnak, amelyet a *La Comité de Defense des Antifascistes Roumains* tervezett. A bizottság Párizsban tevékenykedett ismert francia antifasiszták vezetésével. A román antifasisztákat támogató francia bizottság és a Román Kommunista Párt Jogi Irodája között (amely a *Les Héros de la Roumanie Antifasciste* című röpirat anyagát szolgáltatta) igen szoros volt a kapcsolat. Ez magyarázza, hogy a francia közvélemény tudott a brassói politikai per alkalmával elkövetett visszaélésekről.

A brassói katonai törvényszék termeiben lezajlott pernek még később is visszhangja volt a külföldi szolidaritási mozgalmakban. Az a hír, hogy Romániában, egy politikai perben olyan vádlottakat ítélték súlyos börtönbüntetésre, akik még nem érték el a nagykorúságot (akkor ez 21 év volt) — bár ez csak jogi szempontból lehet jelentős, mert a tények bebizonyították, hogy a perbe fogott kommunisták és antifasiszták fiatalosága forradalmi harcuk jellemzőjévé vált —, jelentős nemzetközi mozgalmat indított el a romániai megtorló szervek üldözött antifasiszta forradalmárok támogatására. 1937 őszén a büntetőjogi reformokért sikraszálló Howard Liga tájékoztatói missziót küldött az országba. Az angol vendégek két

hétig (1937. október 15—29. között) tartózkodtak Romániában, különböző börtönöket látogattak meg, köztük a misleai női fogházat, de Doftanára, ahol a kommunista Nicolae Ceaușescu is raboskodott, nem engedték őket.

Margary Fry, a misszió egyik tagja a Howard Liga hivatalos lapja, a *The Howard Journal* hasábjain cikket közölt *Románia* címmel, amelyben elítélte a kommunista politikai foglyokkal szemben alkalmazott magánzárka-rendszeri, az éheztetést, az embertelen bánásmódot. Megjegyzi azt a tényt is, hogy a kormány nevetésszerűen csekély összeget, 4-5 lejt folyósít a politikai foglyok ellátására. „Mindehhez sajnálattal hozzá kell tennünk — emelte ki a szerző —, hogy komoly és hiteles forrásokból tudjuk: ezt a fejadagot sem kapják meg, mert egy részét elsikkasztják a hivatalnokok. [...]”

Visszatérve a hazai sajtóban megjelent tudósításokra, amelyek szolidaritást fejeznek ki a brassói katonai törvényszéken elítélt kommunista és antifasiszta vezetők iránt, megállapíthatjuk, hogy az újságírókra elsősorban Nicolae Ceaușescu határozott személyisége tett rendkívüli benyomást.

Az akkor már gazdag, széles körű forradalmi tevékenységet folytató Nicolae Ceaușescu elvtárs a katonai törvényszék előtt tanúsított keménységével, harcos magatartásával bámulatba ejtette a sajtó embereit. Az *Arena* tudósítója, aki jelen volt a tárgyaláson, a következőket írta a lap 1936. június 11-i számában: „Ki nem ismeri ennek a lángoló antifasisztának a keménységét? Szombat este volt. Negro körzet antifasiszta bizottságának a gyűlésén 40-50 fiatal gyűlt össze. Ceaușescu közöttük. A rendőrség bikacsökökkel akkor is szétfuttatta az antifasisztákat. Letartóztatta, megnyírta, megverte és benn tartotta őket hétfő reggelig. Hétfőn este a székelyeket ismét kinyitották. Ceaușescu mindig az első között. Ismét rendőrség, ismét letartóztatás, ismét verés, és kétnapi fogvatartás után ismét kiengedik őket. De a székely megnyitásokkor újra az első között ott van Ceaușescu, szervezi a fiatalágot, nem siryalázásra, nem arra, hogy leszaggassák a koszorút az Ismeretlen Hős emlékművéről (ahogyan azt a gárdista huligánok tették), nem arra, hogy ablakokat zúzzanak be (A Nép Házának, a szociáldemokrata párt székelyének, a demokratikus újságok szerkesztőségeinek ablakait), hanem egy jobb élet kivívásáért, a békéért. Parasztgyermek, a népből emelkedett fel ez az ifjú, zsenge gyermekkorában lépett az életbe, akkor kezdi tudni, hogy akarnia kell, és mindig jogot követel a maga akaratának. A tegnapi Bukarestben, Craiován, aztán Ploiești-en és a Prahova völgyében beszél elvtársainak a maga és a többiek fájdalomáról, a maga és a többiek vágyairól. És ezért ismerte meg a bikacsök okozta fájdalmat. Ezért ítélték hathónapi börtönre a fiatal Ceaușescut, a hosszú fogságon kívül, amelyet majd ki fog szabni a tisztelt bíróság a 21 Prahova völgyi antifasiszta brassói perének végén.” És a „tisztelt bíróság” valóban nem késlekedett sokat. Az emlékezetes brassói politikai per kilencedik — és egyben utolsó — napján Butoiu királyi ügyész ismét hivatkozhatott azokra a politikai „büntetésekre” és „kihágásokra”, amelyeket az 1936. május 19-i 336. számú vádiratban terjesztettek a brassói katonai törvényszék elé, nem feledkezve meg annak hangsúlyozásáról sem, hogy Nicolae Ceaușescu „aktív tag volt, jó kommunista és antifasiszta propagandista, ilyenek ismerik régóta a sziguranca és az igazságszolgáltatás szervei”.

Ez volt az érettségről, a forradalmi önfeláldozásról kiállítható legigazabb bizonyítvány, amit a kommunista párt aktivistájának adni lehetett. Ez az élettapasztalat, forradalmi harc, a Román Kommunista Párt, a munkásosztály szolgálatába állított ideológiai érettség súlyosan esik latba, amikor megméretik a reakciós rendszer. Elvtársaival, akikkel megosztotta a „kivizsgálás” kálváriáját, a tárgyalás napjait, a kommunista Nicolae Ceaușescut 1936. június 5-én kétesztendei börtönre, 2000 lej kifizetésére ítélték, majd büntetése letöltése után egy esztendeig nem hagyhatja el szülőfaluját. Mindehhez hozzáadták azt a hat hónapot is, amelyet a törvényszék „megsértéséért” róttak rá. A fellebbezést elutasították. Az ítélethirdetésről tudósító újságírók megállapíthatják, hogy a fiatal kommunista Nicolae Ceaușescu volt az egyetlen, akitől a reakciós katonai bírák megtagadták az előzetes letartóztatásban eltöltött öt hónap beszámítását; kegyetlen eljárás, ellentmondott az akkor érvényben lévő törvényeknek is. Nyilvánvaló, hogy az elnyomó szervek el akarták távolítani a romániai munkásmozgalomból, a forradalmi harc színteréről, és ha lehet, minél hosszabb időre, mert felismerték rendíthetetlen politikai meggyőződését, s a kommunista párt egyik küzdő, tevékeny vezetőjét látták benne. Így kell értelmeznünk azt a tényt is, hogy Doftanára vitték, az antifasiszta és kommunista foglyok számára fenntartott központi „fegyelmi” fogházba [...].

K. M. fordítása